

POSTANOWIENIE

11 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

na posiedzeniu niejawnym 11 maja 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z wniosku K. spółki akcyjnej w W.
z udziałem Skarbu Państwa - Prezydenta miasta stołecznego Warszawy
o zasiedzenie,
na skutek skargi kasacyjnej K. spółki akcyjnej w W.
od postanowienia Sądu Okręgowego Warszawa - Praga w Warszawie
z 17 grudnia 2021 r., IV Ca 2579/20,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od skarżącego na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 4 sierpnia 2020 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi – Północ w Warszawie oddalił wniosek K. S.A. z siedzibą w W. o stwierdzenie zasiedzenia części działki nr [...], objętej księgą wieczystą [...], stanowiącej własność Skarbu Państwa. Postanowieniem z 17 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie oddalił apelację wnioskodawcy od tego orzeczenia. Wnioskodawca wniósł skargę kasacyjną, opierając wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przyczynach kasacyjnych objętych art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i nauki prawa oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolę „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi wnioskodawca podniósł, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne dotyczące kwestii, jakie kryteria, przy przyjęciu, że posiadanie przez użytkownika wieczystego ma charakter zależny, zaś będący przedmiotem wniosku o zasiedzenie grunt nie został oddany – zgodnie z prawem i w sposób skuteczny - w użytkowanie wieczyste, należy zastosować przy ocenie, czy wnioskodawca lub jego poprzednicy prawni posiadali grunt jak użytkownik wieczysty, czy jak posiadacz samoistny. Wymaga również rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy kwestia, czy możliwe jest posiadanie nieruchomości takie samo w sposobie wykonywania jak posiadanie użytkowania wieczystego, w sytuacji, w której nie zostało ustanowione skutecznie na niczyją rzecz użytkowanie wieczyste na spornym gruncie, a jeżeli tak – jakie są jego cechy dystynktywne na tle posiadania samoistnego.

Kolejne przedstawione przez skarżącego zagadnienie dotyczy tego, jakiego rodzaju okoliczności świadczą o zmanifestowaniu zmiany sposobu posiadania z dzierżenia na posiadanie samoistne. W szczególności wymaga rozstrzygnięcia, czy w świetle m.in. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 18 czerwca 1991 r. (III CZP 38/91, OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118), zgodnie z którą

zmiana art. 128 dokonana ustawą z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 3, poz. 11) nie spowodowała przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie wymienionej ustawy, wykluczone było samowładne objęcie po tej nowelizacji dzierżonej nieruchomości w posiadanie samoistne przez przedsiębiorstwo państwowe.

Kolejne przedstawione przez skarżącego zagadnienie prawne dotyczy kwestii, czy wniosek o zawezwanie do próby ugodowej, w którym właściciel zaproponował posiadaczowi odpłatne przekazanie nieruchomości w posiadanie zależne lub analogiczną regulację stosunków własnościowo-majątkowych, przerywa bieg zasiedzenia na podstawie art. 123 w zw. z art. 175 k.c., jeżeli zawezwanie zostało złożone pomimo wcześniejszej wyraźnej odmowy nawiązania określonego stosunku prawnego ze strony posiadacza. W tym zakresie skarżący powołał się także na potrzebę wykładni wskazanych przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 389⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Ostatnie przedstawione we wniosku zagadnienie prawne dotyczy kwestii, czy w postępowaniu nieprocesowym o zasiedzenie, toczącym się na podstawie art. 609-610 k.p.c., obowiązują zasady kontradyktoryjności oraz rozkładu ciężaru dowodowego tożsame z postępowaniem procesowym.

W nawiązaniu do tak sformułowanej przyczyny kasacyjnej należy przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurystycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy przedstawianiu przez sąd powszechny zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy; przedstawić pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, wykazać zasadność preferowanego sposobu jego rozstrzygnięcia, a także

wadliwość rozwiązania przez Sąd drugiej instancji postawionego problemu prawnego w sposób rzutujący na wynik sprawy. Z kolei skuteczne powołanie przesłanki przewidzianej w art. 389⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nakładało na skarżącego obowiązek wskazania nie tylko przepisów prawa, których wykładnia budzi poważne wątpliwości lub wywołuje rozbieżności w orzecznictwie, lecz także szczegółowego opisanie, na czym polegają wątpliwości interpretacyjne, określenia, że mają poważny charakter lub przedstawienia orzeczeń sądów, w których dokonano różnej wykładni przepisów, a także, że dokonanie wykładni przez Sąd Najwyższy jest niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 lipca 2008 r., I CSK 11/08 i z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08).

W odniesieniu do pierwszego z postawionych zagadnień prawnych należy przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, że samoistnym posiadaczem nieruchomości jest ten, kto włada nią jak właściciel (art. 336 k.c.), korzystając z niej z wyłączeniem innych osób, pobiera pożytki i dochody, a także uważa się za uprawnionego do rozporządzenia nią (art. 140 k.c.). Tych cech nie można przypisać tym, którzy władają nieruchomością w zakresie innego prawa, a więc także wieczystemu użytkownikowi. Dopuszczalne jest zasiedzenie prawa użytkowania wieczystego przez posiadacza w zakresie tego prawa, wymierzone przeciwko użytkownikowi wieczystemu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2008 r., V CSK 146/08 i powołane tam orzecznictwo). Sąd Najwyższy wskazał, że choć trudno rozróżnić posiadanie właścicielskie od posiadania w zakresie użytkowania wieczystego, bowiem są one bardzo podobne, to jednak są to dwie różne formy posiadania, które mogą prowadzić do nabycia przez zasiedzenie dwóch różnych praw. Wyróżniający jest tu czynnik zarówno sposobu korzystania z nieruchomości (*corpus*) jak i przede wszystkim czynnik świadomości i woli (*animus*), który stanowi istotne kryterium pozwalające odróżnić posiadanie samoistne od posiadania zależnego oraz posiadanie samoistne w zakresie prawa własności od posiadania w zakresie prawa innego niż prawo własności (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 23 lipca 2008 r., III CZP 68/08, OSNC 2009/7-8/109 i postanowienie Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2009 r., V CSK 183/09). Jeśli posiadacz pozostawał w przekonaniu, że

także działka posiadana przez niego bez tytułu prawnego wraz z działką użytkowaną wieczysto ma taki sam status prawny, uznać należy, że posiadał ją w granicach prawa użytkowania wieczystego (zob. także postanowienie Sądu Najwyższego z 6 lipca 2011 r., I CSK 281/11, OSNC-ZD, 2012, nr 2, poz. 46). Ocena, czy chodzi o posiadanie samoistne czy zależne oraz w zakresie jakiego prawa, musi opierać się na ustaleniach faktycznych sprawy, którymi Sąd Najwyższy jest związany w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). W realiach niniejszej sprawy Sąd Okręgowy ustalił, że sporna działka nr [...], pomimo że znajdowała się w posiadaniu przedsiębiorstwa państwowego, nie była objęta decyzją Wojewody [...] z 15 września 1993 r. nr [...] wydaną na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464), stwierdzającą nabycie z mocy prawa z dniem 5 grudnia 1990 r. prawa użytkowania wieczystego w odniesieniu do pozostałej części nieruchomości znajdującej się w posiadaniu przedsiębiorstwa państwowego. Ocenę, że posiadanie spornej części działki miało charakter posiadania w granicach użytkowania wieczystego Sąd osadził na ustaleniach faktycznych, z których wynikało, że sposób zachowania wobec tych nieruchomości znajdujących się w posiadaniu przedsiębiorstwa państwowego i zarządzania nimi był tożsamy, a przedsiębiorstwo państwowe wykonywało swoje uprawnienia na podstawie decyzji z 1993 r., przy błędnym przekonaniu, że cały teren przedsiębiorstwa został oddany w użytkowanie wieczyste. Brak zatem podstaw do przyjęcia, że na gruncie niniejszej sprawy powstała potrzeba kolejnego odniesienia się Sąd Najwyższy do przedstawionej problematyki.

Nie spełnia przedstawionych wyżej wymagań także kolejne przedstawione przez skarżącego zagadnienie. W świetle ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, na które powołały się także Sądy orzekające, nie budzi wątpliwości, że posiadacz zależny może samodzielnie zmienić swój charakter posiadania, musi jednak zmanifestować tę zmianę w sposób widoczny dla otoczenia, w tym właściciela gruntu. Przekształcenie posiadania zależnego w posiadanie samoistne, jakkolwiek możliwe, wymaga uzewnętrznienia woli właścicielskiego władania cudzą rzeczą w sposób jednoznaczny (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 1997

r., I CKU 32/97 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 12 marca 1971 r., III CRN 516/70, OSPiKA 1971, Nr 11, poz. 207). Po drugie, zagadnienie prawne dotyczące zdolności przedsiębiorstwa państwowego do zasiedzenia nieruchomości posiadanej przed dniem 1 lutego 1989 r. było już wielokrotnie rozstrzygane przez Sąd Najwyższy. Przyjmuje się jednolicie, że takie posiadanie nie miało charakteru samoistnego, ewentualnie - przy przyjęciu, że mogło prowadzić do zasiedzenia - że prowadziło do zasiedzenia cudzej nieruchomości przez Skarb Państwa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 września 1993 r., II CRN 76/93 i z 18 lutego 1993 r., I CRN 161/92, a także wyroki z 27 marca 2008 r., III CSK 329/07 i z 10 lipca 2008, III CSK 73/08). Jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy, zgodnie z przytoczoną już uchwałą III CZP 38/91, zmiana art. 128 k.c. nie spowodowała przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym - na mocy przepisów kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych - uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie w dniu wejścia w życie wymienionej ustawy. Przekształcenie zarządu, w odniesieniu do gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa lub gminy - w prawo użytkowania wieczystego, zaś w odniesieniu do budynków, innych urządzeń i lokali znajdujących się na tych gruntach - w prawo własności, nastąpiło na podstawie ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz. U. Nr 79, poz. 464), a w odniesieniu do innych składników majątkowych - w prawo własności nastąpiło na podstawie ustaw określających ustrój majątkowy państwowych osób prawnych. Za utrwalone uznaje się zatem nie tylko stanowisko, zgodnie z którym przedsiębiorstwo państwowe w okresie do 31 stycznia 1989 r. nie mogło być uznane za samoistnego posiadacza nieruchomości, ale także pogląd, że uchylenie tej reguły (tzw. jednolitej własności państwowej) z dniem 1 lutego 1989 r. nie spowodowało automatycznie uzyskania przezeń statusu posiadacza samoistnego (zob. postanowienia Sadu Najwyższego z 16 września 2009 r., II CSK 103/09 i z 16 listopada 2022 r., II CSKP 767/22). Jak wskazano wyżej, w oparciu o dokonane ustalenia faktyczne w niniejszej sprawie Sady orzekające uznały, że brak było podstaw do kwalifikowania wykonywanego przez przedsiębiorstwo państwowe posiadania jako posiadania samoistnego, mając

na względzie zarówno okoliczności dotyczące sposobu korzystania z nieruchomości, jak i stan świadomości oraz woli posiadacza.

Przesłanką oddalanie przez Sądy orzekające wniosku o stwierdzenie zasiedzenia była ocena co do nieposiadania statusu samoistnego posiadacza przedmiotowej nieruchomości przez poprzedniego posiadacza, władającego nią do 2004 r., a w konsekwencji brak możliwości doliczenia okresu posiadania wykonywanego przez ten podmiot (art. 176 § 1 k.c.) oraz nieupłynięcie jeszcze terminów, wskazanych w art. 172 § 1 k.c. Sąd Okręgowy jedynie ubocznie odniósł się do kwestii przerwania biegu przedawnienia zasiedzenia przez wniosek o zawezwanie do próby ugodowej na podstawie art. 123 w zw. z art. 175 k.c. Wobec powyższego, nie ma podstaw do przyjęcia, że kolejne przedstawione przez skarżącego zagadnienie prawne dotyczące właśnie tego problemu, mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Nie występuje także w tym zakresie na gruncie niniejszej sprawy potrzeba wykładni przez Sąd Najwyższy art. 123 w zw. z art. 175 k.c. w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

W zakresie ostatniego z przedstawionych we wniosku zagadnień prawnych skarżący nie przedstawił wyводу prawnego, przekonującego, że na gruncie niniejszej sprawy rzeczywiście ono wystąpiło, zaś argumentacja sprowadza się, w istocie, do ogólnego zakwestionowania dokonanych przez Sądy orzekające w sprawie ustaleń faktycznych, co jest w postępowaniu kasacyjnym niedopuszczalne (art. 398¹³ § 2 k.p.c. i art. 398³ § 3 k.p.c.).

Skarżący powołał się także na przesłankę objętą art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., wskazując, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ Sądy orzekające nie rozpoznały w zasadzie sprawy o zasiedzenie w zakresie wynikającym z jej istoty, ukształtowany przez wniesiony przez skarżącego wniosek i przepisy prawa materialnego. W ocenie skarżącego, Sądy orzekające nie odniosły się do wszystkich twierdzeń i dowodów przedstawionych przez wnioskodawcę, a gros uzasadnienia zaskarżonego postanowienia zajęła analiza dawnych przepisów prawa dotyczących uprawnień przedsiębiorstw państwowych do majątku, a nie ocena faktycznego władania terenem objętym wnioskiem o zasiedzenie.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania na przyczynie objętej art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nakłada na skarżącego powinność wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia konkretnych przepisów prawa materialnego lub procesowego, naruszenia dostrzegalnego *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby zagłębiania się w szczegóły sprawy lub dokonywania jej poszerzonej analizy. Należy też przypomnieć, że zgodnie z powszechnie aprobowanym w orzecznictwie i nauce prawa poglądem, o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje *per se* nawet oczywiste naruszenie konkretnego przepisu, lecz jego skutek polegający na wydaniu oczywiście nieprawidłowego orzeczenia, które nie może się ostać (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 r., Nr 13, poz. 230).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący nie przytoczył przepisów prawa, które miały zostać rażąco naruszone. Skonfrontowanie argumentacji przedstawionej we wniosku z uzasadnieniem zaskarżonego orzeczenia nie potwierdza tezy o ewidentnej wadliwości postanowienia Sądu Okręgowego. Wbrew twierdzeniom skarżącego, Sąd Okręgowy dokonał oceny faktycznego władania sporną nieruchomością a ocenę, że nie miało ono charakteru posiadania samoistnego, osadził na ustaleniach faktycznych, którymi Sąd Najwyższy jest w postępowaniu kasacyjnym związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 3 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2016 r. poz. 2261).

(A.D.)

[f.n]

